

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Наджата Серушта
на тему: «Курдський фактор в міжнародних відносинах», що подана на
здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та
глобального розвитку**

Актуальність дисертаційного дослідження Наджата Серушта «Курдський фактор в міжнародних відносинах» обумовлена проблемами, які були притаманні Близькому та Середньому Сходу у минулі часи і набувають нового наповнення та загострення у часи нинішнього протистояння та внутрішніх і зовнішніх політичних конфліктів.

Сучасний Близький та Середній Схід завжди був політично та безпеково нестабільним і, в результаті, починаючи з другої половини ХХ століття став однією з найгарячіших точок світу, де евентуальне загострення етнонаціональних проблем визначає як політику регіональних держав, так й позарегіональних гравців. Не є винятком в цьому контексті й курдське питання. Як регіональні, так й зовнішні сили частіше за все використовують курдський фактор для дезінтеграції або чинення тиску на країни, які мають в своєму складі частину етногеографічного Курдистану.

В українській історіографії дослідження ролі курдського фактору у формуванні нової архітектури на Близькому та Середньому Сході відзначається фрагментарністю, що обумовлено низькою активністю України в регіоні. Загалом можна констатувати недостатню кількість наукових публікацій та абсолютну відсутність монографій, які б були повністю присвячені вивченню предмета представленого дослідження. Незважаючи на те, що наразі важко говорити про активну політику України на Близькому та Середньому Сході, в нашій країні поступово зростає усвідомлення необхідності активізації відносин з регіоном, а тому постає природна потреба в концептуальному забезпеченні цих відносин, зокрема, в плані визначення українського підходу до тлумачення

курдського фактору в міжнародних відносинах. І це обумовлює і теоретичне і практичне значення проведення досліджень даних проблем.

Робота виконана на кафедрі політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія» в межах науково-дослідної теми «Політико-правові аспекти демократичного транзиту України», одним з виконавців якої є дисертант, та є складовою комплексної наукової теми університету на 2016-2020 роки «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Детальне ознайомлення з текстом дисертації, науковими публікаціями та авторефератом Наджата Серушта дає підстави зробити ряд наступних висновків. Автор вдало обґрунтував правомірність свого наукового вибору, актуальність теми дослідження, визначив його мету та завдання, об'єкт і предмет, методичні засади, новизну та науково-практичне значення роботи. Сформульовані дисертантом дослідницькі завдання (с.19) є адекватними характеру обраної теми, окреслюють наукову позицію автора, створюють можливості для достатньо повного розкриття теми. Запропоновані методи дослідження (с.20) дозволяють комплексно дослідити як регіональний вимір курдського фактору в міжнародних відносинах, так і його вплив на зовнішньополітичну стратегію ключових гравців сучасних міжнародних відносин – США, ЄС, РФ та КНР. Наукова новизна дисертаційної роботи Наджата Серушта полягає у використанні у дослідженні теми актуальних концепцій, заснованих на категоріях – «політизація етнічності», «етногенез», «етнічний конфлікт». Дана дисертація є першою в українській політичній науці комплексною працею, яка досліджує як регіональний вимір курдського фактору, так і передумови формування та трансформацію політики щодо курдських меншин з боку позарегіональних гравців.

Теоретичними засадами дослідження стали концепції, пов'язані з генезою, розвитком та впливом етнонаціональних факторів на міжнародні відносини. На основі аналізу різних форм націоналізму, автор підкреслює

подвійний характер національного курдського руху, що відображається в наявності одразу двох тенденцій – партикулярної та інтегральної. Дисертант доволі ґрунтовно дослідив співвідношення та розбіжності між такими поняттями, як «курдське питання», «курдська проблема» та «курдський фактор». Автором зроблено вагомий внесок у дослідження періодизації курдського національного руху та специфіки його організаційно-політичного оформлення. Дисертантом на якісно новому рівні досліджено вплив курдського фактору на близькосхідну політику ключових акторів сучасних міжнародних відносин та їхню роль у вирішенні курдської проблеми. Значна увага приділена курдському націоналізму, що є етнічним за своєю суттю і який приймає одразу ж інтегральну та партикулярну форми. Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Наджата Серушта дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до розкриття впливу курдського фактору на сучасну світову політику та міжнародні відносини відзначається фундаментальністю, ґрунтовністю, спирається на широке коло джерел, значна частина яких введена автором в науковий обіг. Структура дисертації є чіткою, її логіку підпорядковано вирішенню сформульованих дослідницьких завдань. Основні наукові результати, висновки і рекомендації ґрунтуються на використанні відповідного теоретико-методологічного інструментарію та залученні значної кількості фактологічного матеріалу, положень, концептуальних підходів. Залучений автором значний обсяг офіційних джерел, а також науково-аналітичних матеріалів (257 позицій, з яких 174 - іноземною мовою, в тому числі курдською та арабською) дав автору можливість зробити аргументовані висновки та узагальнення. Результати дослідження апробовані автором у доповідях та виступах на вітчизняних та міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, відображені як у вітчизняних, так і іноземних наукових публікаціях, що свідчить про високий рівень його фахової підготовки.

Підкреслюючи позитивні сторони дисертаційного дослідження Наджата Серушта, варто звернути увагу дисертанта на окремі існуючі недоліки.

По-перше, у дисертації автору, досліджуючи вплив курдського фактору

на світову політику і послідовно аналізуючи позиції ключових акторів сучасних міжнародних відносин щодо курдського питання, слід було розкрити позицію Організації Об'єднаних Націй щодо цієї проблеми. Організація Об'єднаних Націй та її органи відіграють важливу роль у запобіганні й усуненні етнічних конфліктів, що можуть набувати міжнародного характеру і провокувати виклики, які загрожують підтриманню міжнародного миру і безпеки.

По-друге, у підрозділі 1.2 можна було, принаймні у загальних рисах, окреслити генезис та сучасний стан курдських меншин у країнах Закавказзя та Середньої Азії, з числа колишніх республік СРСР. Ці країни ще за радянських часів мали певний досвід забезпечення прав курдських меншин, який може бути використаний іншими країнами для формування вже сучасних моделей забезпечення прав національних меншин в місцях їхнього компактного проживання.

По-третє, враховуючи, що кінець XX – початок XXI століть в суспільно-політичному дискурсі одержав назву ери «етнічного ренесансу», а курди – один з найчисленніших етносів у світі, який протягом багатьох століть зберігає національно-культурну ідентичність поза рамками єдиної національної держави, бажано було навести соціологічні дані щодо присутності іредентистських настроїв серед представників курдських меншин.

Тому під час захисту дисертаційного дослідження хотілось би почути думку автора щодо наступного:

1. Чи є популярною серед курдських меншин регіону іредентистська стратегія розвитку?

2. Чи існують інституціоналізовані суб'єкти іредентистської стратегії у країнах компактного проживання курдських меншин?

І, по-четверте, практична значимість роботи значно збільшилась би, якщо б автор сформулював рекомендації для зовнішньої політики України щодо курдських меншин в країнах їхнього компактного проживання, що може сприяти інвестиційній та діловій активності українських бізнесових кіл у регіоні Близького та Середнього Сходу.

Проте, вищезазначені зауваження мають дискусійний та суто рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Наджата Серушта, на її наукову та практичну значимість. Дисертація є завершеним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, в якому одержано нові теоретичні й практичні результати щодо впливу курдського фактору на сучасні міжнародні відносини, які в сукупності є суттєвими для розвитку політичної науки. Результати, одержані під час дослідження, можуть бути використані для проведення подальших досліджень у зазначеній сфері, в навчальному процесі при підготовці навчальних курсів з політичних проблем сучасної світової політики та міжнародних відносин, для формування рекомендацій щодо вдосконалення зовнішньої політики України на Близькому та Середньому Сході.

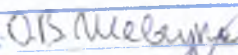
Основні наукові положення і висновки автора відображені як у дисертаційному дослідженні, так і у 10 наукових публікаціях. Автореферат дисертації за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації.

На підставі всього вище викладеного можна зробити **висновок**, що дисертація Наджат Серушта «Курдський фактор в міжнародних відносинах» виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам МОН України та Порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), які висуваються до кандидатських дисертацій, та відповідає паспорту обраної спеціальності, а її автор, Наджат Серушт, заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 - політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Офіційний опонент:

**доктор політичних наук, професор,
декан факультету політичних наук
Чорноморського національного університету**

імені Петра Могили

Підпис засвідчую

О.В. Шевчук